

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

(повне найменування закладу вищої освіти)

Навчально-науковий інститут фізико-технічних та комп'ютерних

наук

(назва інституту/факультету)

Кафедра електроніки і енергетики

(назва кафедри)

СИЛАБУС

навчальної дисципліни

Технологічні основи електроніки

(вказіть назву навчальної дисципліни (іноземною, якщо дисципліна викладається іноземною мовою))

вибіркова

(вказати: обов'язкова)

Освітньо-професійна програма Мікро- та наносистемна техніка

(назва програми)

Спеціальність 153 - Мікро- та наносистемна техніка

(вказати: код, назва)

Галузь знань 15 — Автоматизація та приладобудування

(вказати: шифр, назва)

Рівень вищої освіти перший бакалаврський

(вказати: перший (бакалаврський)/другий (магістерський)/третій (освітньо-науковий))

Навчально-науковий інститут фізико-технічних та комп'ютерних наук

(назва факультету/інституту, на якому здійснюється підготовка фахівців за вказаною освітньо-професійною програмою)

Мова навчання українська

(вказати: на яких мовах читається дисципліна)

Розробник: Ілащук Марія Іванівна, асистент кафедри електроніки і енергетики, кандидат фізико-математичних наук, старший науковий співробітник

(вказати авторів (викладач (ів)), їхні посади, наукові ступені, вчені звання)

Профайл викладача

<http://ptcsi.chnu.edu.ua/teachers/%D1%96%D0%BB%D0%B0%D1%89%D1%83%D0%BA-%D0%BC%D0%B0%D1%80%D1%96%D1%8F-%D1%96%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D1%96%D0%B2%D0%BD%D0%B0-3>

Контактний тел.

0506021636

E-mail:

m.ilashchuk@chnu.edu.ua

Сторінка курсу в Moodle <https://moodle.chnu.edu.ua/course/view.php?id=187>

Консультації

понеділок з 16.00 до 17.00

1. Анотація дисципліни (призначення навчальної дисципліни).

Основними завданнями вивчення дисципліни “ Технологічні основи технології ” є:

- формування знань про закономірності утворення напівпровідникових фаз (елементарних речовин, сполук, твердих розчинів) у рівноважних і нерівноважних умовах, а також впливу хімічного складу, атомної структури й структурних дефектів на властивості матеріалу;
- оволодіння основними принципами кристалізаційних методів очистки матеріалів;
- ознайомлення з найбільш широко використовуваними у промисловості методами вирощування об'ємних напівпровідників і тонких напівпровідникових плівок із заданими властивостями;
- формування практичних навиків застосування ефективних методів очистки та вирощування напівпровідникових матеріалів у промисловій електроніці.

2. Мета навчальної дисципліни: теоретична і практична підготовка студентів з курсу «Технологічні основи електроніки», а також розвиток у них навиків самостійної роботи при вирішенні задач матеріалознавства та технології матеріалів таких як: отримання напівпровідників з прогнозованими властивостями; ефективна очистка матеріалів кристалізаційними методами; одержання об'ємних та плівкових напівпровідників високої чистоти та структурної досконалості.

3. Пререквізити: Фізико-хімічні основи напівпровідникового матеріалознавства / Фізика напівпровідникових приладів; Основи метрології та електричних вимірювань.

4. Результати навчання: дати студентам знання закономірностей утворення напівпровідникових фаз (елементарних речовин, сполук, твердих розчинів), впливу хімічного складу, атомної структури й структурних дефектів на властивості матеріалу; принципів підходів керування властивостями напівпровідників; методів та принципів одержання напівпровідникових матеріалів із заданими властивостями.

знати:

- загальні закономірності технологічних процесів виробництва різних напівпровідникових матеріалів;
- основні закономірності хімічного зв'язку у складних напівпровідникових сполуках та твердих розчинах на їх основі;
- класифікацію речовин за ступенем чистоти та основні принципи очистки кристалізаційними методами;
- будову устаткування для очистки та одержання об'ємних і плівкових напівпровідникових матеріалів;

вміти:

- використовувати основні закономірності технологічних процесів виробництва для отримання напівпровідників з прогнозованими властивостями;
- застосувати знання про особливості хімічного зв'язку у напівпровідниках для одержання нових, похідних від уже відомих, напівпровідникових сполук;
- використовувати принципи кристалізаційної очистки для отримання напівпровідникових матеріалів високої чистоти;
- ефективно використовувати відомі методи вирощування об'ємних кристалів та тонких плівок високої чистоти та структурної досконалості.

ПР 8. Будувати та ідентифікувати математичні моделі технологічних об'єктів, використовувати їх при розробці нової мікро- та наносистемної техніки та виборі оптимальних рішень.

ПР 11. Організувати та проводити планові та позапланові технічні обслуговування, налагодження технологічного устаткування у відповідності до поточних вимог виробництва.

5. Опис навчальної дисципліни

5.1. Загальна інформація

Технологічні основи електроніки												
Форма навчання	Рік підготовки	Семестр	Кількість			Кількість годин					Вид підсумкового контролю	
			кредитів	годин	Змістових модулів	лекції	практичні	семінарські	лабораторні	самостійна робота		індивідуальні завдання
Денна, дистанційна	2-й	4-й	5	150	2	30	-	-	30	90	-	Екзамен

5.2. Дидактична карта навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	денна форма					
	усього	у тому числі				
л		п	лаб	інд	с.р.	
Змістовий модуль 1. Основи теорії хімічного зв'язку. Очистка матеріалів.						
Тема 1. Типи хімічного зв'язку. Основні групи напівпровідникових матеріалів. Ковалентний зв'язок. Йонний зв'язок. Водневий зв'язок. Металевий зв'язок. Молекулярний зв'язок.	15	2	-	3	-	10
Тема 2. Напівпровідники $A^N B^{8-N}$, $A^{IV} B^{VI}$. Хімічні зв'язки у сполуках, похідних від $A^N B^{8-N}$. Напівпровідникові речовини $A^{IV} B^{VI}$ та $A^V_2 B^{VI}_3$. Потрійні напівпровідникові сполуки	13	4	-	-	-	9
Тема 3. Сполуки та тверді розчини. Характерні особливості сполук та твердих розчинів. Типи твердих розчинів. Залежність постійної ґратки та ширини забороненої зони від складу твердого розчину.	13	2	-	3	-	8
Тема 4. Одержання чистих напівпровідникових матеріалів. Кристалізаційні методи очистки. Коефіцієнт розподілу домішок. Методи очищення кристалізацією.	16	4	-	3	-	9
Тема 5. Класифікація речовин за ступенем чистоти. Класифікація речовин, що використовуються у хімічній та металургійних галузях. Поділ на класи особливо чистих речовин для напівпровідникової техніки.	15	3	-	3	-	9
Разом за змістовим модулем 1	72	15	-	12	-	45
Змістовий модуль 2. Фазові діаграми. Методи одержання напівпровідникових матеріалів						
Тема 1. Фазові рівноваги в напівпровідникових системах Діаграми фазової рівноваги. Т-Х діаграми бінарних систем. Типи фазових діаграм з необмеженою	14	2	-	4	-	8

розчинністю компонент.						
Тема 2. Напівпровідникові системи з обмеженою розчинністю Діаграми стану з евтектичним та перитектичним перетвореннями. Діаграми стану з хімічними сполуками.	14	2	-	2	-	10
Тема 3. Методи одержання об'ємних напівпровідникових матеріалів з рідкої фази Метод Бріджмена. Метод Чохральського.	18	4	-	4	-	10
Тема 4. Методи одержання об'ємних напівпровідникових матеріалів з газоподібної фази Метод сублімації-конденсації. Метод хімічних реакцій. Метод хімічного транспорту (переносу).	15	3	-	2	-	10
Тема 5. Методи одержання тонких плівок напівпровідникових матеріалів Метод термічного та електронно-променевого випаровування. Метод магнетронного розпилення.	17	4	-	6	-	7
Разом за змістовим модулем 2	78	15	-	18	-	45
Усього годин	150	30	-	30	-	90

5.3. Теми лабораторних занять

№	Назва теми
1	Виготовлення та підготовка ампул для вирощування напівпровідникових кристалічних матеріалів
2	Розрахунок маси вихідних елементарних компонент напівпровідникових матеріалів та їх зважування
3	Очищення матеріалів методом зонної перекристалізації
4	Вирощування кристалів методом Бріджмена
5	Вирощування кристалів методом Чохральського
6.	Отримання тонких плівок напівпровідників методом магнетронного розпилення.

5.4. Зміст завдань для самостійної роботи

№	Назва теми
1	Характерні властивості напівпровідникових матеріалів. Основні групи напівпровідникових матеріалів.
2	Хімічні зв'язки у напівпровідниках, похідних від $A^N B^{8-N}$. Закономірності утворення твердих розчинів на основі сполук $A^N B^{8-N}$. Напівпровідникові речовини $A^{IV} B^{VI}$ та $A^V_2 B^{VI}_3$. Потрійні напівпровідникові сполуки.
3	Одержання чистих напівпровідникових матеріалів. Класифікація речовин за ступенем чистоти. Методи очищення матеріалів кристалізацією.
4	Фазові рівноваги у двохкомпонентних системах при відсутності хімічних сполук. Системи координат. Методика визначення складу фаз.
5	Фазові рівноваги у двохкомпонентних системах з обмеженою розчинністю у твердому стані. Діаграми стану з евтектичним перетворенням. Структурні

	складові сплавів. Ретроградна розчинність.
6	Технологія умови отримання об'ємних напівпровідникових монокристалів з розчинів. Основні стадії росту кристалів при вирощуванні з розчину.
7	Методи вирощування тонких плівок та монокристалів напівпровідників з газоподібної фази. Основні стадії масоперенесення при вирощуванні у вакуумі.
8	Одержання тонких плівок металів та напівпровідників методом катодного розпилення. Високочастотне магнетронне розпилення та його переваги.

6. Система контролю та оцінювання

Види та форми контролю

Формами поточного контролю є усна чи письмова (тестування, есе, реферат, творча робота, лабораторна робота) відповідь студента та ін.

Формами підсумкового контролю є залік, екзамен, комплексний іспит.

Засоби оцінювання

Засобами оцінювання та демонстрування результатів навчання можуть бути:

- контрольні роботи;
- стандартизовані тести;
- проекти (наскрізні проекти; індивідуальні та командні проекти; дослідницько-творчі)
- аналітичні звіти;
- реферати;
- розрахункові, графічні, розрахунково-графічні роботи;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- студентські презентації та виступи на наукових заходах;
- контрольні роботи;
- завдання на лабораторному обладнанні, тренажерах, реальних об'єктах тощо;
- інші види індивідуальних та групових завдань.

Критерії оцінювання результатів навчання з навчальної дисципліни

Результати екзамену оцінюються відповідно до прийнятої уніфікованої університетської шкали: 40 балів від загальної 100-бальної, при цьому:

0–13 балів. Студент виявляє слабке уявлення про теорію, методи та способи одержання напівпровідників та виготовлення напівпровідникових приладів.

14-19 балів. Студент має фрагментарні уявлення з предмета вивчення і може відтворити окремі його частини; знає основні методи та способи одержання напівпровідників та виготовлення напівпровідникових приладів, але не розуміє їх призначення і суть фізичних явищ, що лежать в основі цих методів.

20-27 балів. Студент знає окремі факти, що стосуються теорії методів та способів одержання напівпровідників та виготовлення напівпровідникових приладів; знає та розуміє основні закономірності предмету вивчення.

28-29 балів. Студент за допомогою викладача відтворює окремі частини начального теоретичного матеріалу, дає визначення основних понять і формулює окремі закони й закономірності, що розглядалися в курсі.

30-32 бала. Студент самостійно відтворює значну частину навчального матеріалу, формулює закони й закономірності, що розглядалися в курсі, але допускає несуттєві помилки; може пояснити теорію, методи та способи одержання напівпровідників та виготовлення напівпровідникових приладів.

33-35 балів. Студент самостійно відтворює фактичний і теоретичний навчальний матеріал, пояснює теорію, методи та способи одержання напівпровідників та виготовлення напівпровідникових приладів, узагальнює їх і надає кількісну характеристику з використанням математичного апарату, але допускає неточності.

36-40 балів. Студент вільно володіє засвоєними знаннями і використовує їх у нестандартних ситуаціях, самостійно оцінює суть теорії, методів та способів одержання напівпровідників та виготовлення напівпровідникових приладів, встановлює зв'язки між теоретичними викладками та практичними методами, має системні знання з предмета, аргументовано використовує їх, у тому числі в проблемних ситуаціях; самостійно знаходить і використовує інформацію згідно з поставленим завданням; аналізує додаткову інформацію.

У відомість обліку успішності та залікову книжку (індивідуальний навчальний план) студента заноситься сумарна кількість балів поточного(0-60 балів) та підсумкового контролю (іспит; 0-40 балів) згідно такої таблиці

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
	Оцінка (бали)	Пояснення за розширеною шкалою
Відмінно	A (90-100)	відмінно
Добре	B (80-89)	дуже добре
	C (70-79)	добре
Задовільно	D (60-69)	задовільно
	E (50-59)	достатньо
Незадовільно	FX (35-49)	(незадовільно) з можливістю повторного складання
	F (1-34)	(незадовільно) з обов'язковим повторним курсом

Підсумковий контроль: екзамен

Розподіл балів, які отримують студенти (екзамен)

Поточне оцінювання (аудиторна та самостійна робота)										Кількість балів (екзамен)	Сумарна к-ть балів
Змістовий модуль 1					Змістовий модуль 2						
T1	T2	T3	T4	T5	T1	T2	T3	T4	T5		
6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	40	100

T1, T2 ... T5 – теми змістових модулів.

7. Рекомендована література основна

1. Фізико-хімічні основи напівпровідникового матеріалознавства: навчальний посібник / укл.: Е.В. Майструк, І.П. Козярьський, Д.П. Козярьський, П.Д. Мар'янчук. Чернівці: Чернівецький національний університет, 2020. 120 с.
2. Медведев С.А. Введение в технологию полупроводниковых материалов / С.А. Медведев – М.: Высшая школа, 1970. – 504с.
3. Горелик С.С. Материаловедение полупроводников и диэлектриков / С.С. Горелик, М.Я. Дашевский – М.: Металлургия, 1988. – 575 с.
4. Таиров Ю.М. Технология полупроводниковых и диэлектрических материалов / Ю.М. Таиров, В.Ф. Цветков – М.: Высшая школа, 1983. – 400 с.
5. Остробородова В.В. Основы технологии и материаловедения полупроводников / В.В. Остробородова – М.: Изд. Моск. Ун-та, 1988 – 300с.

6. Случинская И.А. Основы материаловедения и технологии полупроводников/ И.А. Случинская – М.: Изд. Моск., 2002.–376с.
7. Тонкі плівки оксидів металів та гетеропереходи на їх основі / Мар'янчук П. Д., Брус В. В. Чернівці : Видавничий дім «РОДОВІД», 2014. 292 с.
8. Бобыль А.Ф., Карманенко С.Ф. Физико-химические основы технологии полупроводников. Пучковые и плазменные процессы в планарной технологии: Учебное пособие. - СПб.: Изд. Политехн. ун-та, 2005. - 113 с.

допоміжна

1. Томашик В.Н. Диаграммы состояния систем на основе полупроводниковых соединений А ІВ VI. / В.Н. Томашик, В.И. Грыщив – Киев: Наукова думка, 1982 . – 168 с.
2. Твёрдые растворы в полупроводниковых системах / [справочник, под. ред. д. тех. наук В.С. Земскова].– М.: Наука, 1978.– 188 с.
3. Пасынков В.В. Материалы электронной техники / В.В. Пасынков, В.С. Сорокин. – М.:Выс. шк., 1986. – 368 с
4. Броудай И., Мерей Дж. Физические основы микротехнологии: Пер. с англ. / Под. ред. Шальнова А.В. М.: Мир, 1985. 494 с.

6. Інформаційні ресурси

Статті по тематиці предмету представлені у різних міжнародних наукометричних базах даних: Scopus, WebofScience, GoogleScholar.